

Rituel=Ayin=Merasim=Adet haline gelmiş

Tasavvufta yapılan her ibadetin, giyilen her kıyafetin, icra edilen her edebî peygamber efendimizden alındığı muhakkaktır. Çünkü tasavvuf merkez olarak Hz. Rasulullah'ın sünnetlerini esas alır. Modern manada tasavvufta ritüel olarak kabul edilen her hareket bizatihi peygamberimizin cisminden, hal hareketlerinden süzülerek gelmiştir.

Fransızcası ritüel anlamı ayin karşılığı ise merasimdir. Yani adet haline dönüşmüş davranışlar demektir. Seven sevdiğine itaat edicidir. Duruşu, bakışı, hal hareketi, tavır davranışı hülâsa her şeyi ile gerçek tasavvuf erbabları peygamberimizin (sav) sünnetlerini hayatına hâkim kılmaya gayret ederler.

Seyyid Hacı Ahmet Baba ile kurulan Sanamer Dergâhı ve o kaynaktan feyiz alan bu günkü Rufai dergâhlarında icra edilen edebî hareketlerden bazılarını yazılı hale getirmeye gayret ettim.

Bunları anlamak için şu ön bilgiye ihtiyaç vardır. Peygamberimiz ashabına tam 12 veya 13 yıl önce vahyin bilgilerini anlatmış. Dar-ül Erkamda sayıları 70 e ulaşan sahabelere yıllarca ders vermiştir. İbadetler daha sonra (namaz, oruç v.s.) miraç ile başlamıştır. Yani önce okumak öğrenmek ve daha sonra uygulamak gerekir.

Tasavvuf kurumsallaştı

Aşağıda nakledeceğimiz adet haline dönüşmüş her edebî hareket Irak'ta Kurulan Nizamiye Medresesinde kurumsallaştırılmıştır. O medresenin yetiştirdiği âlimi ulemayı, şairi şuarayı bağrından çıkaran şehir Bağdat'tır. Kurucusu Melik şah, Tuğrul şah ve Alparslan isimli Selçuklu Sultanlarıdır. Mezunları ise asırlardır insanlığın irfan hayatını kesilmeyen gür bir ırmak gibi besleyen İmamı Gazali, Hallacı Mansur, Fuzuli, Marufi Kerhî, Bayezidi Bistamî, A.Kadir Geylanî, Seyyid Ahmed er Rufai v.b zatlardır.

Rufailer neden siyah renkli kıyafet giyinmişler:

Rufai meşrep üzere Tasavvuf erbabları Hz.Pir Ahmed er Rufai'nin 44 yaşında haccül ekber hacc ziyaretinde Hz. Peygamberimizin elini öpme şerifine nail olmuştur. Bus edilen o mübarek el henüz Hz. Pir'in elinde iken efendimiz (sav) hazretleri:

—Ey Ahmet siyah kisve giyin. Kürsüye çık vaaz et. Allah yerin ve göğün şakirdlerini senin sohbetinle bereketlendirecek...

Bu emir üzerine Seyyid Ahmet er Rufai zamanından ülkemizde kılık kıyafet kanununa kadar Rufai dervişleri Siyah renkli cübbe ve kıyafetler giyinmişler. Bazen de hâki (toprak¹ renginde) adına haydariye denen kolsuz yelekler giyinilmiştir.² Kaynağımız: Hz. Peygamberimiz (sav) tarafından Hz. Ali (kv) efendimize bir hırka hediye edilmiş. Hz. Ali (kv) efendimizde kollarını keserek giyinmiştir. Tasavvuf mensupları nezdinde adına haydariye denir. Başlarına siyah veya yeşil sarık saran dervişlerde olmuştur.

Siyah renk dikkatin bir noktaya toplanması demektir. Bir başka manada tevazzuyu, inkisar ve mahviyeti de ifade eder. Rikkat (incelik) demektir. Arap kültüründe siyah asaletin ve sonsuzluğun gücü olarak karşımıza çıkar. İçe yolculuk için siyah idrakin kapısını aralayan renk olmuştur. Siyah; Sadeliğin ve kibirden uzaklığın rengidir. Arapçada ölüm anlamına gelen mevt, tasavvuf dilinde siyah çıkarılıp beyaz a yol alınır.

¹ Toprak kültürümüzde gücü, tevazzuyu ve aslımızı ifade eder. İnsan bedeni ile topraktan yaratılmıştır.

² Efendimiz (sav): “ Amellerin efendisi açıktır. Nefsin zilleti de yün elbise giyinmektir.” Buyurmuşlar.

Yeşil renkli cübbe ve sarıklar ehl-i beytin rengi olup seyitler ve şerifler tarafından giyilmiştir. Başa giyilen takkenin üzerindeki baklava dilimli geometrik şekiller ortada bir merkezde toplanırlar. Yani kesret ve vahdeti ifade ederler. Tasavvufta bu halin esma ile ifade edilişi “La mevcuda illallah (vücut sahibi tek varlık Allah ‘tır. Yaratılanlar, yaratıcı bütünü’nün şahitleridir.)³

Dalga denizin rüzgâr vasıtası ile hareketlenmesinden olur. Deniz birdir, dalga ile iki olmaz. Allah biridir. Kesrete (bu âlemde yaratılanların çokluğuna) bakarak vahdetten gayriyi görmek hatadır.

Hayatın her safhasında olduğu gibi tasavvufta da emniyet kavramı çok önemlidir. Zira her orijinalin bir sahtesi olmuştur. Seyyid Ahmet er Rufai Hazretleri istismarcılar için: “Oğlum kisve nişin olmayın hali nişin olun.” Diye buyurmuşlar. Yani sadece kıyafeti ile dervişlere benzeyip öz olarak onlara benzemeyenler mürai olurlar.

Günümüz Türkiye’sinin şartlarını nazar-ı itibara alarak deriz ki: Kılık kıyafet kanuna kadar dervişler meşrebini belli eden kıyafetler giyinmişlerdir. Bahse konu kanunla yaşadığımız asrın mazbut kıyafetlerini giyinmeyi esas almış durumdayız.⁴ Zira Tasavvufta asıl olan özdür, yani gönüldür. Rabbimiz nezdinde kulların dış görünüşü önem arz etmeyip kalp önemlidir. Peygamberimiz de “Ameller niyetlere göredir.” Buyurmuşlardır. Niyetin doğduğu yer kalptir. Hz. Mevlana “Nice insanlar vardır. Üzerinde kıyafet yoktur, nice kıyafetler vardır, içinde insan yoktur.” Demek ki insanın kıymeti giyindiği kıyafet ile değil, kıyafetin itibarı içine giyilen insan iledir.

Derviş selamı: Ya Huu

Nasıl ki askeri törenlerde astın üstüne selam verişinden tutunda hitabına kadar her şey edep içinde gerçekleşirse Tasavvufta da durum aynıdır. Mürit, Mürşidinin dergâh kapısından girince sağ ayağının başparmağını sol ayağının başparmağı üzerine, sağ elini iki göğüs kemigi arasına sol elini de böğrüne koyup “Ya Huu” diye selam verir. İçerideki selam alan “Mürşit La ilahe illa huu” diye mukabelede bulunur.

Çünkü Hakk kapısından içeri ikilik giremez. Mana derinliğine inerek deriz ki; ayak ikidir ancak yürüdüğü yol birdir. Kulak ikidir, işittiği ses birdir. Eller ikidir, yıkadığı yüz birdir. Gözler ikidir gördüğü nesne birdir. İki birin çoğuludur. Her şeyin aslı birdir.

Kaynağımız miraca teşrifinde Hz.Rasulullahın (sav), Cenab-ı Hakk’ın (cc) cemali ile müşerref olunca fiziken ve kalben büründüğü edeptir. Selamın kaynağı o noktadan yine Hz. Rasulullah’tır.

Kaynağı Hz. Peygamberimizin miraca teşriflerinde arş-ı alada cenabı Hakka vasıl olunca “ Burada ikilik yoktur, vahdet (birlik) vardır. Diyince peygamberimizin sağ ayağını sol ayağı üzerine koyup sağ elini gönlü üzerine koymasıdır. Manası elimi kolumu bağladım, ikilikten geçtim Hakkın rızasında sebepleri aradan kaldırdım birliğe geldim demektir.

Hu ismi celalidir. Yani esma-i hüsnanın cem’idir. Derviş hakkın huzurunda olduğunu, mürşit’te huzurun ancak huzurda olmakla mümkün olduğunu teyit eder. Tasavvuf teslimiyattır. Eli kolu bağlamak bu teslimiyatın remzidir.

Sağ eli bûs etmek:

³ Bu yazıyı İbrahim Hakkı Hazretlerinin torunlarından Medine de uzun yıllar mukim Mutasavvıf Hafız Bedrettin Atalar ağabeyime okuduğumda; “dedem İbrahim Hakkı Hazretlerinin de görüşü de böyledir” diyerek ittifak ettiler.

⁴ Peygamberimiz bir yerde lanet okumuştur. “Erkek olup da kendini kadına benzetene, kadın olup da kendini erkeğe benzetene Allah lanet etsin” diye buyurmuşlar.

Huzura çıkan derviş mürşidinin seğ elinin dışını bus edip iç tarafında yüzüne sürer. Kaynağımız: Hz. Rasulullah (sav) ve Hz. Ali (kv) efendimizin münasebetleridir. Efendimiz miraç dönüşünde bir serir (sedir) üzerine oturmuş. Hz Ali (kv) efendimiz, efendimiz hazretlerinin dizinin dibinde oturur iken peygamberimiz Hz. Ali'nin kulağına bir şeyler söylemiş. Hz. Ali (kv), efendimizin sağ avuç içini ve sağ dizini öper.

Bazen de mürit mürşidi ile karşılaşınca sağ ellerin başparmakları dikey olarak birleştirip diğer parmakları ile eller kavranılır. Her iki tarafta sağ el başparmakların tırnak istikametlerini öperler. Hz.Rasullullahın (sav) adı salat ü selam olarak okunur. Ta Hz. Ebubekir (ra) efendimizden hatta Hz. Âdem'den (as) beri akıp gelen bir gelenek olarak karşılıklı başparmakların tırnak üzeri öpülür.

Kaynağımız: Efendiler Efendisi Muharrem ayının onuncu günü Mescide giriyor. Hazreti Ebu Bekir'in hizasına oturuyor. Peygamber müezzini Bilal-i Habeşi, büyük bir huşu içinde ezan okumaya başlıyor. “Eşhedü enne Muhammeden Resulullah”a gelince Ebu Bekir, başparmaklarının tırnaklarını öpüyor, gözlerinin üzerine koyuyor ve “Gözümün nurusun ya Rasulullah!” diyor. Hazreti Bilal ezanı bitirince, Peygamberimiz Hazreti Ebu Bekir'e dönüyor ve “Kim senin yaptığını yaparsa, Allah onun ister yeni, ister eski, ister kasıtlı, ister hatalı olsun, bütün günahlarını bağışlar!” müjdesini veriyor.

Hazreti Âdem cennette iken, Resul-i Kibriya Efendimizle buluşmayı arzu ediyor. Cenab-ı Hakk kendisine, “ O senin sulbündendir ve ahir zamanda ortaya çıkacaktır!” diye ilham ediyor. Ona, parmaklarının üzerinde Muhammed (sav)'ın yüzünü gösteriyor. Hazreti Âdem (as), aynada görür gibi görüyor. Başparmaklarının tırnaklarını öpüp gözüne sürüyor. Bunun üzerine bu davranış zürriyeti için iyi bir amel oluyor. Cebrail Aleyhisselam bu kıssayı anlattığı zaman Peygamberimiz Efendimiz, “Kim ezan okunurken benim adımı duyar da, başparmaklarının tırnaklarını gözlerine sürerse hiç bir zaman kederlenmez!” buyuruyor.

Tasavvufta iki kaş arasını öpmek

Hz. Cafer Habeşistan'dan dönerken Efendimiz Hayber Kalesinin fethi müjdesi ile sevinçliyken. Amcaoğlunun dönüşü ile sevgisi ikiye katlanmış. “Ey Cafer karşıdan gelişini görünce seni kendime benzettim” Böylece Hz. Cafer iltifattan mest olunca aşkla “Allah, Allah diyerek kendinden geçercesine peygamberimizin etrafında dönerek zikir etmiş” Efendimiz bu ne güzel hareket diyince “Habeşistan da Kral Necaşi'den iltifat görenler Kralın etrafında keyifle dönerlerdi” Böylece peygamberimiz Hz. Cafer'in iki kaşının arasından öpmüş. Peygamberimizin mübarek dudakları ile öpülen iki kaş arası tasavvufta müridin mürşidine nazar edeceği nokta olarak seçilmiş.

Efendim toplum realitesi (gerçeği), ruh gerçeği vardır ve haktır. Bazılarının yukarılardan konuşması, bazılarının kenardan köşeden taklidi ile bu hak hakikat çamurla sıvanmaz, lekelenmez. Bilakis haksız eleştirenlerin kendileri kokarlar.

Dervişin oturması

Huzura çıkan derviş dergâhta boş olan orta bir yere diz üzere oturur. Bu oturuş şekli aynı zamanda ibadet oturuşudur. Zira İslam ahlakı ile her oturuşun bir manası vardır. Yeri gelmişken zikretmekte fayda olacaktır inşallah. Bağdaş oturuşuna sohbet oturuşu, sol ayak alta alınıp sağ ayak dikilerek oturuşa, yemek oturuşu denir. Bunu dışında kalan iki ayağı dikerek oturuş tasavvuf erbabları tarafından zemmedilen (aşağılanan) bir oturuş şeklidir.

Rufailerin farkı

İslam Tasavvufu mensup olduğu dinin kaynaklarından beslenir. Kanun koyucu Allah, tebliğ edici ise Hz. Rasulullah'tır (sav). Tüm tarikatlar de temel ibadetler bu bağlamda aynıdır. Rufailiğin diğerlerinden farkı: Seyyid Ahmet er Rufai Hazretlerinin şahsında cereyan eden harikulade haller ve onun dehası ile ilahi beyanların özünden süzülen hikmetlerdir. Hz.Rasulullahın mübarek yed-i beyzası öpülürken Seyyid Ahmet er Rufai hazretlerine yapılan tembih üzerine **“Ey Ahmed! Minbere çıkıp vaaz ve nasihat et. Siyah kisve kullan. Cenab-ı Hak göklerin ve yerin şakirtlerini seninle faydalandırdı!”** buyuruyor. Onun duası yüzü suyu hürmetine ateş şiş gibi bürhanların yapılması, zikirlerin yalnızken hafi, toplulukta cehri olarak icra edilmesi Rufai meşrep üzere tasavvufi yolun nev-i şahsına münhasırdır.⁵

En önemli bir fark ta: Seyit Ahmet er Rufai Hazretleri Vahdet-i Vücut nazariyesine karşı Vahdet-i Şuhut nazariyesini savunmuştur. Yani yaratılan her varlık Allahın eseridir. Ancak her eser sahibine şahittir. Bir misal ile manayı akla yaklaştıralım. İnsan topraktan yaratılmıştır ancak toprak değildir. Topraktan çıkan bitkilerle besleniriz. Toprağı işleriz çanak çömlek vs. Farklı bir misal ile diyelim ki; Üzüm asmadandır fakat asma değildir.

⁵ Bu görüş diğer cehri zikir yapan tasavvuf erbabları tarafından da uygulanmaktadır. (Hafız Bedrettin Atalar abi)